

תקציר עברי

עבודה זו בוחנת מילות קריאה כחלק דיבור שנעשה בו שימוש רחב בספרות הרוסית, ואת תרגומן לעברית בפרספקטיבה היסטורית. מילות קריאה נתפסות בה כאחד הדפוסים הבעייתיים לשחזור בשפת היעד. העבודה חובקת תקופה של כ-90 שנים, החל משנות ה-20 של המאה הקודמת ועד ימינו. נידונות בה שלוש שאלות מרכזיות כדלקמן:

1. מהם התפקידים התחביריים והסמנטיים של מילות הקריאה בשפה הרוסית?
2. אילו מטרות הן משרתות בספרות הרוסית?

3. באיזה אופן ניגשו המתרגמים העבריים מהתקופה הנדונה לסוגיית התרגום של מילות הקריאה המקוריות לשפת היעד? וביתר פירוט: האם ישנה זיקה בין הסגנון האישי של כל מתרגם לבין אופן התמודדותו עם מילות הקריאה? האם ניכרים שינויים עקרוניים כלשהם שחלו ביחסם של המתרגמים העבריים למילות קריאה רוסיות לאורך כל התקופה המוזכרת לעיל, ואם כן, איך ניתן להסביר אותם? האם ניתן להצביע על נורמות ברורות שהיו קיימות אי פעם בתחום התרגום של מילות קריאה רוסיות?

להלן התשובות לשאלות הללו, שנמצאו במהלך המחקר:

1. מילות קריאה מהוות תת-קטגוריה בקטגוריה רחבה יותר של קשרים פרגמטיים ריקים ומשמשות אמצעים להבעת רגשות או רצונות של הדובר, וכן, אמצעים להבעת תגובה רגשית של הדובר לנאמר מקודם או למאורע כזה או אחר. מילות קריאה הן מאפיינים הייחודיים לשיח דיבורי בעיקר.
2. טבען וערכן של מילות הקריאה בספרות נחשפים, בראש ובראשונה, בדיאלוגים, כלומר, בשחזור השיח הדיבורי האותנטי בכתב. במהלך המחקר הובחנו ארבעה תפקידים עיקריים שממלאות מילות קריאה ביצירה ספרותית הכתובה ברוסית, והם: א. מתן ביטוי לאמוציונאליות הכללית של הטקסט; ב. מתן ביטוי לאופי הלאומי הרוסי; ג. אפיון דמות ספרותית נתונה; ד. כלי עזר ליצירת אווירה מסוימת, ייחודית ליצירה נדונה.
3. כפי שעולה מתוך הדיון, חמש האסטרטגיות העיקריות של תרגום מילות הקריאה לעברית הן השמטה, תעתיק, תרגום על-פי הקשר, עברות ותרגום מילולי. לא אותרו נורמות ברורות לתרגום מילות קריאה לעברית. עם זאת, ניתן לדבר על מגמות מסוימות, לרוב, כאוטיות וככל הנראה, בלתי מודעות. כמו כן, התברר כי הסגנון האישי אינו משפיע בהכרח על תרגום מילות קריאה. שני הממצאים הללו יחדיו הוליכו למסקנה כי בתרגום מילות קריאה החל משנות ה-20 של המאה ה-20 ועד ימינו לא חלה התקדמות גלויה כלשהי, זאת, כמשוער, בשל חוסר מודעות לחשיבות הסוגיה. המחקר הראה כי הואיל ומילות קריאה ממלאות מספר תפקידים חשובים ביצירה ספרותית הכתובה ברוסית, תרגום לא-אדקוויטי של הלקסמות הללו עלול לגרום לטשטוש של רבדיה הפואטיים והפרגמטיים, או, במילים אחרות, לדילול משמעותי של יצירת המקור כולה. לאור הנאמר לעיל, הצורך במשיכת תשומת לב של אנשי התיאוריה והמעשה כאחד כלפי הסוגיה נחשף במלוא עוצמתו. כל הממצאים מתאמתים על סמך הדוגמאות מתוך 13 יצירות, הן קאנוניות והן לא-קאנוניות, שנבחרו כמקרי מבחן.